

Szakképzés szerepe a mezőgazdasági pályáztatásban, Hargita megyében

The Role of Vocational Training in the Agricultural Competitions, Harghita county

Madaras Gizella Aliz¹ - Dr. Hab. Takács-György Katalin²

Kulcsszavak: *felnőttképzés, vidék, mezőgazdaság, pályázatok, önellátás.*

Románia Európai Unió csatlakozása óta eltel öt év számos változást hozott az ország gazdaságában, különösen az agráriumban. A mezőgazdasági szereplők új környezetben, megváltozott feltételek mellett kell, hogy működjenek. A romániai mezőgazdasági termelők előtt több pályázati lehetőség nyitott, azonban sokan közülük el sem jutnak a pályázáshoz, gyakran sikertelenek, a pályázati keretek időarányos lehívása komoly elmaradásokat mutat.

Jelen tanulmányban megvizsgáltuk, hogy a 2007-2011 közötti időszakban milyen volt Hargita megyében a pályázati aktivitás, mely célok jelentik a megyében a prioritásokat, ami a megye mezőgazdasági fejlődésének jellegét adják meg az elkövetkezendők pár évben.

Vizsgálatunk tárgyává tettük a szakképzettség és –képzés szerepét a pályázati aktivitásban. Feltételeztük, hogy a 2007-2013 közötti KAP ciklus második felében megnő – nemcsak a benyújtott pályázatok száma –, hanem azon képzések iránti igény is, amelyek olyan végzettséget és tudást adnak, amely feltétele a pályázati jogosultságnak. Strukturált mélyinterjú segítségével vizsgáltuk a gyergyói régióban (Hargita megye) a pályázatok ismertségét, a pályázók háttérét, képzettségét, a pályázati szándékokat stb.

Bevezetés

Romániában a 351/2001 törvénynek megfelelően vidéki térség 207,3 km² területet foglal el, mely 87%-át teszi ki az ország területének. Ezen a területen lakik az ország lakosságának a 45%-a. A népsűrűség alacsony (47 lakós/km²), ami az ország regisztrált népsűrűségének körülbelül a fele. Az OECD módszertana szerint Románia területének 94%-át képezi vidéki térség, a vidéki lakosság 48% az ország lakosságából. (Rusu M., Simion G., Dărășteanu G., 2006: 19-20.old.) A vidéki és városi zónák egyenlőtlenségei a vidéki területek egy speciális szociális problémáját alkotják. 13.000 faluban él 10,1 millió vidéki lakos. A falvak 2.700 adminisztratív községbe tömörülnek. A szegény lakosság aránya a vidéki térségekben az összlakosság szegénységének 2/3-át teszi ki. A primer mezőgazdaságban felhasznált munkaerő kb. 70%-át teszi ki a munkaerőnek (összevetve a 40%-os országos átlaggal). A mezőgazdasági tevékenységből származó bevétel általában alacsony és a szegények foglalkoztatási szerkezete előnyös a primer mezőgazdaságban való foglalkoztatásra. A szegény lakosság 25%-a a primer mezőgazdaságban foglalkoztatott. Legtöbbjük önellátó gazdaságokban dolgozik és a legtöbb ilyen mezőgazdasági üzemet nyugdíjas személyek vezetnek. Ami az iskolai végzettséget illeti a vidéki lakosság 1%-a rendelkezik felső iskolai végzettséggel, a 9%-os városi lakossággal összehasonlítva; több mint 7%-a pedig semmilyen iskolai végzettséggel nem rendelkezik, hasonlóan a 2% városi lakossághoz. A szociális mutatók helyi egyenlőtlenséget mutatnak. (PNDR: 54) Románia meghatározó vidékies jellegét

¹ Madaras Gizella Aliz, Ph.D. student, Caritas Alba Iulia Dezvoltare Comunitară Rurală, Romania, gizella.aliz.moni@caritas-ab.ro.

² Dr. Hab. Takács-György Katalin, associate professor, Károly Róbert College, Hungary, tgyk@karolyrobert.hu

alapján indokolt a vidéki területen élő lakosság, a vidéki ember vizsgálata. Figyelembe véve a magas különbséget a városi és vidéki területek között, illetve a szociális és humán mutatók alacsony mérlegét a vidéki térségekben, kutatási kérdésként fogalmazódik meg, hogy az EU csatlakozást követően, a mezőgazdasági pályázatok milyen mértékben segítik a vidéki lakosságot.

Románia 2007-ben csatlakozott az EU-hoz. A belépési évet követően több mezőgazdaságot támogató forrás vált elérhetővé. A kutatott település szempontjából, viszont a következők, amelyek relevánsnak mondhatók:

- Gyepgazdálkodók támogatása
- 141-es Intézkedés: Félig önellátó mezőgazdasági farmok támogatása
- 112-es Intézkedés: Fiatal mezőgazdasági termelők elindítása.

A mélyebb kutatási eredmények bemutatása tekintetében jelen tanulmányban a vidékfejlesztési támogatások jelentőségével foglalkozunk. A vidékfejlesztési támogatásokhoz pályázat útján lehet hozzájutni, a pályázati kiírásokban részletezett feltételek, illetve követelmények szerint. A pályázatokat az illető tag ország lebonyolító szervezete hirdeti meg. A pályázatokat a kiíró szervezethez (tehát nem Brüsszelbe) kell benyújtani és a pályázatok elbírálása is a tagország hatáskörben történik.

Az érdekelteknek nem kell feltétlenül ismerniük sem a közösségi jogszabályokat, sem pedig a különböző támogatási lehetőségeket tartalmazó terveket és programokat, elegendő csak a pályázati kiírásokat ismerniük. Természetesen előnyös, ha az érdekeltek tisztában vannak a tervek (programok) tartalmával, már csak azért is, mert ezek mindig jóval előbb elkészülnek, mint a pályázati kiírások.

A vidékfejlesztési intézkedések esetében a gazdáknak a pályázat leadásakor nem kötelező bizonyítaniuk, hogy szakismerettel rendelkeznek az adott területen belül, azonban vállalniuk kell, hogy a megvalósítás időszakában (5 év) szakismeretet szereznek a pályázott területen belül. Például a *Fiatal mezőgazdasági termelők elindítását* támogató intézkedésnél, amennyiben a gazda állattenyésztésre tette le pályázatát, a megvalósítás ideje alatt szakképzést kell szereznie az állattenyésztés témakörében. Ezen képzettség lehet oktatási intézményben vagy felnőttképzésben szerzett ismeret, azonban a végzettség megnevezése meg kell, hogy feleljen a pályázatban szereplő területnek. Ez a kritérium sok gazdának nehézséget okoz, hiszen olyan középkorú gazdáknak is vissza kell ülniük az iskolapadba, akik már több tíz éve elköszöntek attól. Sok esetben már a pályázati szerződés aláírásakor indokolt bizonyítani a végzettséget, hiszen vállalkozás jegyződik be a gazda nevére és ott meg kell jelölni a tevékenységi területet.

A vidékfejlesztési intézkedések irányában a pályázati aktivitást vizsgálva az ország tekintetében elmondhatjuk, hogy a benyújtott projektek száma 45.722, értékük pedig 18.272.019.588 lej. Habár a legtöbb beadott pályázat az északkelet régióban volt, mégis a legtöbb összeget az északnyugati régióban hívták le. Hargita megyében 1.595 pályázatot nyújtottak be, 529.644.902 lej értékben. (Vincze M., Mezei E., 2012)

A Központi régiót figyelembe véve elmondható, hogy Fehér megye messze menően felülreprezentálta magát a benyújtott pályázatok és lehívott összegek tekintetében is, ezt követi Hargita megye.

Felnőttképzés

Az oktatás és a felnőttképzés a munkaerőpiaccal kapcsolatban az EU programjainak és politikáinak egyik fő elemét képezi.

Románia összehasonlítva az 1999 és 2005 adatokat, figyelembe véve a vállalkozások alkalmazottainak számát a legnagyobb változás az 50-249 alkalmazottal rendelkező vállalkozásoknál figyelhető meg, hiszen a folyamatos felnőttképzés biztosításának az aránya 11,20%-al növekedett. Amennyiben egy vállalkozás már 250 vagy 1000 alkalmazottnál több személlyel rendelkezik, az arány kevesebbet mutat (-22,77% ill. -19,40%).

Különbség mutatható ki azonban a bevezető felnőttképzést kínáló szervezetek között, hisz ebben az esetben az 1000 feletti alkalmazottak állnak az élen (10,6%) a 10-19 alkalmazottal rendelkező vállalkozások ajánlanak a legkevésbé bevezető képzést³.

A fenti adatok magyarázata abban keresendő, hogy míg egy bevezető képzés rövid időtartamú és olcsóbb, addig a folyamatos felnőttképzési ajánlat már költségesebb. Azon vállalkozásoknál, ahol 1000-nél több fő van alkalmazva, magasabb a fluktuáció ezért lehet, hogy gyakoribb a bevezető képzések aránya is. (Nemzeti Statisztikai Hivatal, Tempo-online, 2005) Az alkalmazók magas aránya (25,96%) azt vallja, hogy sem a szakképzések, sem az átképzések nem alkalmasak arra, hogy a munkaerőt versenyképesebbé tegyék a munkaerőpiacon. (Echipa Secretariatului Tehnic Permanent Centru, 2011: 117)

Jellemző, hogy azok a vállalkozások, akik folyamatos felnőttképzést biztosítanak, azok többnyire magántulajdonú szervezetek (90,8%), az állami vállalkozásoknál ez az arány nagyon alacsony (4%). (Nemzeti Statisztikai Hivatal, Tempo-online, 2005)

Ugyanakkor az a tendencia is megfigyelhető, miszerint a felnőttképzések óraszám/felnőtt csökkent az 1999 és 2005-ös éveket összehasonlítva. Míg 1999-ben összességében egy felnőtt résztvevő 72,7 órát hallgatott egy képzés során, addig 2005-ben ez az óraszám 44,1-re csökkent.

2005-ös adatok szerint elmondható, hogy leginkább a 25 évnél fiatalabb alkalmazottakat küldik felnőttképzésre (34,4%), mint a 25-54 életkorúakat (31,3%) vagy a 55 évnél idősebbeket (20,5%). (Nemzeti Statisztikai Hivatal, Tempo-online, 2005)

Központi régiós és Hargita megyei adatokat összehasonlítva, megye szinten a felnőttképző intézmények száma nőtt, míg régió szinten csökkent a 2006-2010-es adatok tekintetében. Kimagasló megyei szinten a 2008-as év, amikor 21 felnőttképző szervezet volt bejegyezve. Képzések számát tekintve szintén a 2008-2009-es évek azok, amikor a legtöbb képzés volt bejelentve megye szinten 46-41. (Echipa Secretariatului Tehnic Permanent Centru, 2011: 203) Felnőttképzések szintjei lehetnek bevezető képzés, szakképzés, átképzés, specializáló és továbbképző. Mind Hargita megyében és a központi régióban is a szakképzések vagy átképzések a gyakoribbak. 2010-ben megfordulnak a mutatók és mindkét kutatott területen magasabb lesz a felnőttképzést elvégző (ide sorolva a bevezető, specializáló és továbbképző képzéseket), mint a szakképzés/átképzés. Ez a tényező azért is lehet érdekes, miszerint a magasabb aránnyal rendelkező képzés időtartalma rövidebb és feltehetően olcsóbb is. Megkérdőjelezhető a képzések minősége is ebben a felállásban.

---

³ A bevezető képzések általában 150 órás képzések, melynek 2/3 része gyakorlat és 1/3 része elmélet. A sikeresen vizsgázók a képzés befejeztével Tanügyi- (M.E.C.T.S.) és Munkaügyi minisztérium (M.M.F.P.S.) által láttamozott elismervényt kapnak.

Anyag és módszer

A kutatás helye, Románia Központi Régiójában tartózkodó Hargita megye. A megye összterülete 6639 km², melyen a 2008-as adatok alapján 325089 lakos él, 49 lakos/km² népsűrűséggel. A megyében a városok száma 5, melyből municípium 4. Községek száma 58, a falvak száma pedig 235. (Echipa Secretariatului Tehnic Permanent Centru, 2011: 23) Nemzetiségi összetétel tekintetében többségiben magyar lakta terület (84,62%), román (14,06%), roma (1,18%), német (0,04%) és egyéb (0,10%). (Echipa Secretariatului Tehnic Permanent Centru, 2011: 29)

Annak érdekében, hogy a témát mélyebben lehessen vizsgálni, esettanulmányt készítettünk a gyergyói régióban, a lekérdezést személyesen végezve. A kutatás 2012. május - július hónapok folyamán készült. A Gyulafehérvári Caritas Vidékfejlesztés munkatársaként, látván az állattenyésztő felnőtt szakképzések iránti igényt és a vidékfejlesztési intézkedésekhez benyújtható pályázatok magas érdeklődési arányát, fogalmazódott meg jelen kutatás kérdése: *„Milyen attitűddel viseltetnek a gazdák az adott régióban a mezőgazdasági pályázatok iránt?”* A kutatási kérdésre keresve a választ, olyan személyek kerültek megszólításra névtelen kérdőívek és strukturált mélyinterjúk segítségével, akik az említett szervezet valamely szolgáltatását vették igénybe, legyen az felnőttképzés vagy szaktanácsadás.

Névtelen kérdőív 23 személlyel készült, strukturált fél-strukturált interjúk pedig 7 személlyel. A megkérdezettek elemszáma országos szinten nem tekinthető reprezentatívnak, de a kutatott régióban, a szervezetnél felnőttképzést végzők körében már annak tekinthető. A kérdőívek és az interjúk kiértékelése leíró statisztika és adatfeldolgozással történt. A feldolgozásnál hasznosnak minősült, hogy az interjúkat személyesen készítettem és strukturált módszert használtam, azonban a nyílt kérdésekre adott válaszok sok további érdekes területet tártak fel.

Eredmények

Esettanulmány – gyergyói régió

A vizsgált régió jellemzése

A 2002-es népszámlálási adatok alapján, a térség lakosságának 38%-a él Gyergyószentmiklós municípiumban, ami azonban nem jelenti azt, hogy a térség lakosságának 38%-a városias életforma mellett élő városi polgárnak tekintendő, mivel a municípium lakosságának is jelentős része él falusias környezetet biztosító településrészekben, s a mezőgazdasági tevékenység valamint a falusias életmód a lakosság közel 30%-át jellemzi a városban is. (Sapientia Alapítvány, Csák L., 2006: 4)

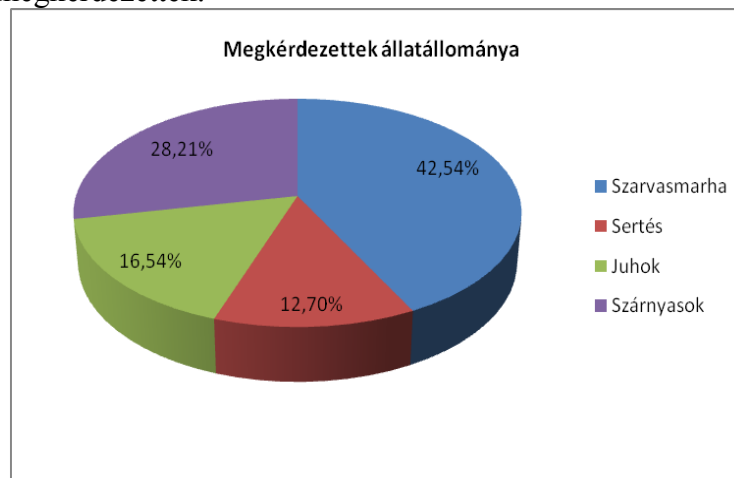
A térségre szintén jellemzőek azok az országos, de akár európai sajátosságok, miszerint a humán erőforrás helyzete előregedő tendenciát mutat és alacsony az aktív népesség aránya, viszont az előregedés nem magasabb, mint az országban, vagy a megyében. Amennyiben az életkörülmények és a jövedelmi szintek nőnek, esély van rá, hogy a születési hajlandósság nőjön. (Csák L., MeRSA, Becskeházi A., CDC Consulting, 2011: 19) Az aktív népesség foglalkoztatott aránya 2002-ben 21,02%, a legmagasabb Gyergyószentmiklóson: 38,14%, a legalacsonyabb Újfaluban: 5,52%. A községek közül viszonylag magas Remete esetében: 17,8%, a többinél 10% alatt van. (Madaras Sz., 2006: 06)

A gazdálkodók száma 1999-ben 2925 fő volt, míg 2003-ban 2762 fő volt a gazdálajstrom adata alapján: Számuk enyhén csökkenő tendenciát mutat, azonban magas a foglalkoztatott népesség számához – 6422 és 4858 fő – képest. (Madaras Sz., 2006: 8) Azon gazdálkodók számát, akik részmunkaidőben foglalkoznak mezőgazdasággal, nehéz megbecsülni. Munkaerőpiac munkavállalóinak jelentős része 20-44 év közötti, azaz a tapasztalat szerint a felnőttképzésre, átképzésre jobban mozgósíthatók.

A kérdőíves megkérdezés eredménye

A következőkben a névtelen kérdőívek és a feldolgozott interjúk kerülnek bemutatásra. 23 olyan megkérdezett személy volt, akik résztvevői voltak valamilyen felnőttképzésnek (ebből 16 személy tejfeldolgozó szakképzésen és 7 személy bevezető állattenyésztő szakképzésen). A válaszadók fele-fele arányban érettségizettek és szakiskolát végzett személyek. Némek szerint többségében férfiak a válaszadók (12), 4 nő adott választ, míg a többi válaszadó nem jelölte meg a kérdőívben egyik választ sem. Mindez felveti, hogy többeknek olvasási – értelmezési gondjaik lehetnek. A megkérdezett személyek közül ketten városi lakók, a többi személy a város környéki valamelyik faluból származik.

A megkérdezettek legtöbbször legelővel rendelkeznek, ezt követi a kaszáló, majd a szántó. A szántóföldön leginkább takarmányt termelnek (búza, zab, árpa, rozs), ezt követi a krumpli, csak néhányan jelölik meg a kukoricát, a lucernát és a bükkönyt. A megkérdezett 23 személynek összesen 677 állata van, vagy legalábbis ennyit tartott érdemesnek megjelölni a kérdőívben. A megkérdezettek legtöbbszörnek szarvasmarhája van (288 db). A második legtöbb a szárnyasok kategória (191) és juhok (112), sertést 86 db-t jelöltek meg a megkérdezettek.

Névtelen kérdőíves felmérés alapján, 2012.

A gépállomány milyenségére vonatkozóan általában a normál állapotot jelölték meg (11 válaszadó). A gépállomány tekintetében legtöbbször a traktort jelölték meg, majd a talajművelő- és a fejőgépet. Megfigyelhető, hogy a 10 – 15 szarvasmarhával rendelkezők általában 1, míg a 15-20-70 szarvasmarhával rendelkezők már kettő vagy három traktorral rendelkeznek.

A megkérdezett személyek közül 5-en érdeklődtek a pályázatok iránt, 8-an pályáztak és 4-nek már megvalósítás alatt van a pályázata. Egy személy megjegyezte „még nem érdeklődtem a pályázatok iránt” és négy személy nem írt semmit ezeknél a kérdéseknél. A 14 válaszból 6-on elégedettek, 4-en nem elégedettek a pályázati rendszerrel és szintén 4-en felemás véleményen vannak, mint „igen is, meg nem is”, „kissé bürokratikus”, „elfogadható” és „részben”.

A térségben élők a saját gazdaságukból származó termékeket önellátás, értékesítés és saját-, vagy értékesítési célból való feldolgozásra hasznosíthatják.

A megkérdezett 16 személy közül, öt személy jelölte meg, hogy fel is dolgozza a tejet (sajt, orda). A legtöbben (10-en) saját háztartása számára használja fel a megtermelt élelmiszert, 7-en felvásárlóknak értékesíti, 4-en közvetlen értékesítik.

Egyik legérdekesebb kérdésnek, ill. válasznak a kérdőívben a napi nehézségnek a megnevezése. Többen válaszolták azt, hogy „sok van”, „segédmunkás hiánya”, „üzemanyag”, de elhangzottak olyan nehézségek is, mint „fizikai fáradtság”, „időjárás viszontagságok”, „a munka mind az enyém”.

A kérdőívben rákérdeztem arra, hogy tagja-e valamilyen egyesületnek, szövetkezetnek. A legtöbben a Szarvasmarhatartók egyesületét jelölte meg. Próbáltam párhuzamot vonni, hogy azok, akik több szarvasmarhával rendelkeznek, azok tagja-e az egyesületnek, de az a megállapításom, hogy nem lehet ilyen következtetést levonni.

Az interjú megkérdezés eredménye

A névtelen kérdőíveket követően fél-strukturált interjú készült olyan gazdákkal/gazdasszonyokkal, akik érdeklődtek mezőgazdasági pályázatok iránt, van leadott pályázatuk, vagy olyan személyekkel, akik hallottak a pályázati lehetőségekről, de nincs leadott pályázatuk. Szempont volt az is, hogy mennyiben játszik szerepet a mezőgazdasági végzettség, legyen az tanintézményben-, vagy felnőttoktatásban szerzett tudás. A 7 megkérdezett személy nemi megoszlása, két női személy és öt férfi. Életkorukat tekintve 32 éves a legfiatalabb és 49 éves a legidősebb megkérdezett.

Foglalkozást tekintve az öt férfi közül hárman főtevékenységként gazdálkodnak, de hivatalos foglalkoztatott cím nélkül. Akik főállásban dolgoznak, az vagy szakember (ács) vagy vállalkozó. Női megkérdezetteim háztartásbeliek, fő tevékenységük a gyereknevelés mellett a mezőgazdasági tevékenység, de egyikőjük sem hivatalos alkalmazott. A megkérdezettek legalacsonyabb, ill. legmagasabb iskolai végzettsége a 8 osztály, ill. a másoddiplomás egyetemi végzettség. Mindegyik megkérdezett részt vett már valamilyen felnőttképzésben, a skála széles az állattenyésztéstől az eladási ügynökig. Tanintézményben szerzett mezőgazdasági ismerete egyik megkérdezettnek sincs, a legtöbben (heten) felnőttképzési programon vettek részt, ennek megszerzése érdekében.

Gazdasági méretet tekintve elmondható, hogy, akik fő foglalkozásként gazdálkodnak, azoknak több állatuk van (15-22 db. szarvasmarha, 39 disznó), akik viszont csak mellétevékenységként folytatják a mezőgazdasági tevékenységet, azoknak kevesebb, csak saját szükségletre termelnek gazdaságukban (pl. 5 fejős tehén). A két női megkérdezett között különbség van, míg az egyik csak besegít a gazdasági

tevékenységbe, ahol 40 db. juh, 40 db. húscsirke és 5 kecske van, addig a másik női megkérdezett teljes mértékben ő foglalkozik az egy szarvasmarha, két disznó és 10 db. tyúk tartásával.

Területi tulajdon, vagy bérelt terület nagysága, arányosan változik a tulajdonban levő állatok mennyiségével. Pl. ahol egy, vagy öt fejős tehén van, ott 1,27 HA, ill. 3 HA terület van használatban, míg ahol 40 db. fejős tehén, vagy 40 db. juh, ott 40 HA és 36 HA. Ezen tendencia alól kivételt képez a vállalkozó, kinek összesen van 240 HA területe, „*ebből megoszlik: turisztikailag alkalmas terület, van erdős terület, ami a legnagyobb rész, legelő terület, van kaszáló és szántó*”, de nem tudja a legelő részt állatokkal leföldni és a kaszáló részt sem „*saját célra műveljük meg*”. (J.P. interjúalany) Összességében az is megállapítható, hogy a kaszálók és legelők aránya legtöbb esetben fele-fele részt tesznek ki.

Gépállomány tekintetében a legtöbb megkérdezettnek legalább traktorja van. Ezt követően a leggyakrabban előforduló gépek a kaszáló területek megmunkálását, majd a szántó területek megmunkálását segítő gépek. A minőségi állapotra vonatkozó válaszok a használt kategóriát jelölték meg.

A kutatás célja a mezőgazdasági pályázatokkal kapcsolatos attitűdnek a vizsgálata volt. A hét megkérdezettből három személy nem adott le pályázatot és már nem is érdeklő, három személy adott le pályázatot, folyamatban van elbírálásuk és egy személy a jövőben szeretne leadni. Elsőként vizsgálva azon személyeket, akik nem adnak le pályázatot, elmondható, hogy ketten határozottan nem is akarnak pályázni, igaz mindketten meghaladták azt a kort (40 év), melyben magasabb támogatás igényelhető. Egyikőjük így fogalmazott: „*Pályázatot nem, nem is jár olyasmi az eszembe. Hát meglássuk, hogy hova alakulunk, mi lesz. Egyik azt mondja, hogy megéri, a másik azt mondja, hogy sok utánajárás. Mán több gond van.*” (F.H interjúalany) A harmadik személy, aki már nem fog leadni pályázatot, nagyon szeretett volna a 2012-es évben, de családi problémák miatt, úgy döntött, hogy nem vállalja a pályázattal járó felelősséget.

Akik adtak le pályázatot, azok közül ketten a fiatal gazda (112-es Intézkedés) és egy személy a félig önálló farmok támogatására igényelt támogatást. „*Látván, hogy vannak lehetőségek, azt mondtam, hogy miért kínlódjunk saját erőből. Láttam, hogy saját erőből csak a tervekkel maradunk...*” (E. V. interjúalany) Az interjú során elszólt mondatok alapján, úgy gondolom, hogy a megkérdezettek inkább attól tartanak, hogy nehogy lemaradjanak egy bizonyos összeg lehívásának a lehetőségétől, mintsem céltudatosan a pályázati rendszerhez forduljanak.

Az a személyt, aki eddig még pályázott, kezdő gazdálkodó, gazdálkodni igazán most kezdett el a család, földeket és állatokat vásároltak. Arra a kérdésre, hogy a gazdaság viteléhez szükséges javakat a jövőben lehívható támogatások reményében, vagy egyáltalán a gazdálkodásba vetett bizalom következtében vásárolták meg, nem adott választ. Annak ellenére, hogy a hivatalos közleményekben többször elhangzott az a hír, miszerint 2012-ben lesznek utoljára a 141-es és 112-es Intézkedésű pályázatok, a gazdák várják, hogy a jövőben is kiírják a fent említett pályázatokot „*sőt, suttogják, hogy még nagyobbak is lesznek, még nagyobb összegű pályázatok*” (I.K. interjúalany).

Vizsgálva azt, hogy mi a céljuk egy pályázattal, többen a gépesítést jelölik meg, ami inkább a kaszálói munkában segítené őket. „*Már idősödünk, öregedünk, hova-tovább könnyebbíteniünk kell*”- fogalmazza meg B.B. gazda, indokolva a gépszükségletet. Van olyan megfogalmazott cél is, miszerint istállót szeretne építeni, vagy legalább a meglevőt

felújítani. Az egyik női megkérdezett, viszont a félig önellátó farmoknak a támogatásában a saját munkájának a bizonyosságát látja: „*Hát konkrétan én azt szerettem volna, hogy ha úgyis otthon vagyok és állatokat tartok, akkor gondoltam, hogy lesz egy annyi pénzem, hogy magamnak befizetem a munkakönyvet. Mert itt, ennek a sok munkának én nem látom az értelmét őszintén.*” (G.Cs. interjúalany) Érdekes megfigyelni, hogy a megkérdezettet zavarja annak a biztonságnak a hiánya, melyet feltételezhetően egy munkahely mellett megvolna. Akik megszokták a régi rendszerből, hogy munkahelyre kell menni dolgozni, mert csak akkor fizetődik a nyugdíj- és egészségügyi alap, azok nehezebben tudják elviselni a mai kor szabadelvűségét, miszerint bármely személy, aki nincs alkalmazásban, önállóan fizetheti ezen alapok részét. Nem is beszélve arról, hogy a nyugdíjalap rendszere már megbukni látszik, hiszen a jelenleg nyugdíjas személyek sem kapnak magas nyugdíjat, de a jövő generációnak eléggé valószínűsíthető, hogy már nem lesz nyugdíja. Az egészségügyi alapként befizetendő összeg pedig nem olyan magas, melyet ne lehetne támogatás nélkül, havonta befizetni.

Arra keresve a választ, hogy miért van szükség a pályázatokra, megoszlanak a vélemények. Aki nem pályázik, annak egyértelműen nincs szüksége a pályázatokra, vagy félelmei vannak a jövőt illetően. Aki pályázatot tenne le, azt nyilatkozza, hogy „*kell az anyagi, mert nem tudunk a nélkül haladni. Tudnánk fejleszteni (...), hogy ne kelljen máshoz fordulni.*” Érdekes, hogy míg régen a kisgazdaságok tudtak egymást segítve működni, a mai gazdálkodónak már megfogalmazódik egy olyan igénye, miszerint ő nem akar függni mástól, önállósodni akar, külön saját gépet szeretne, vállalva inkább annak költségeit.

A kalákával – az együttműködésnek és egymás segítésének legegyszerűbb formája – kapcsolatban többen úgy érzik, hogy már nagyon kiveszett. A városon lakó megkérdeztem úgy gondolja, hogy esetleg vidéken még működhet. A vidéki megkérdeztem pedig azt vallja, hogy „*a kaláka ma nagyon gyengén menyen, mindenki oda ragaszkodik, ahol pénzt kap. Még menyen, de nagyon közeli megy kalákába és nagyon jó barát, s ha kell elmegy, s visszamész.*” (E.K. interjúalany)

A gazdák hozzáállását jól tükrözheti a következő idézet:

„*Miért ne használd ki, ha adják? (...) Fel lehet újítani vele az istállókat, esetleg gépvásárlásra, és miért ne? Az én elméletem szerint a mezőgazdaság szubvenció nélkül nem létezik, tehát támogatás nélkül nem működik sehol Európában*” (J. P. interjúalany)

A fenti idézet nyomán az igazolódik újból vissza, hogy ha egy gazda nem akar lemaradni egy lehetőségről és ezért pályázik. Lehetőséget a gazdaság infrastruktúrájának felújításában lát. A megkérdezett gazda úgy értékeli, hogy amennyiben egy gazdaság legalább önfenntartó, a pályázattal együtt lehetősége van profitot termelni. Jó kérdés, hogy ez esetben a gazda, hogyan számol profitot ill. az önfenntartó státuszt, pl. önmagának, vagy családjá többi tagjának, akik a gazdaságban segítkeznek, számol-e fizetést?

A pályázatokkal együtt járó nehézségként két gazda tért ki bővebben a területek tulajdonjogot igazoló okiratok problémáira. „*Főleg a pályázatoknál most már telekkönyvileg bizonyított földterületeket kérnek.*” (J. P. interjúalany) A területek viszont sok esetben telekkönyvileg nem tisztázottak, még olyan esetekben sem, amikor gyakorlatilag a terület a gazda tulajdonában van, rendszeresen ő műveli meg. A nehézség ott mutatkozik, amikor papírral bizonyítania kell. „*Vannak birtokok, a pontok is*

megvannak hozzá, tudnék pályázni, csak titlum nincs. Ezt a titlut valahogy el kellene törölni a pályázatban.” (titlu = ro., tulajdonjogot igazoló okirat, E. K. interjúalany)

Arra a kérdésre, hogy hogyan látják a gyergyói medence gazdálkodóinak helyzetét, érdemes-e a településen gazdálkodni, a következő választ adták a megkérdezettek. Egyrésztől azt mondják, hogy nagyban kell gazdálkodni, másrésztől pedig a diverzifikációban látják a lehetőséget. Az ipari szintű gazdaságban a szarvasmarhát és a juhot látják kifizetődőnek, de megkérdeztem azt is tudomásul veszi, hogy a vidéknek nincsenek olyan adottságai, hogy nagyban lehessen gazdálkodni. „... A másik hátrány a nadrágszj parcellás rendszerek miatt, nem lehet óriás mennyiségű területeket összegyűjteni.” (J. P. interjúalany) Egy másik megkérdeztem úgy gondolja, hogy Gyergyóban a nyolc fejőstehénnel rendelkező gazdaság az, ami kifizetődően tud működni. A mezőgazdasági munkálatok diverzifikációjára egyik női megkérdezett tért ki részletesebben. Úgy gondolja, hogy gazdaságonként más-más mezőgazdasági munkarészletre kellene oszlani, pl. szénakészítő gazdaság, fejőstehén-tartás stb. „Mert az, hogy én elfutok a mezőre s szénát csinállok és haza futok s fejek, én szerintem ez túl sok. De most, nem csak én, hanem akiket ismerek, ezt csinálják, mert nincs más választás. Félnék, hogy nem is jön ki, ha csak az egyikkel foglalkozik. Ezért mindenki több lábon áll, vagy próbál. Az én véleményem, hogy egyet csinálj s azt jól.”(G.Cs. interjúalany)

Rákérdezve egy gazda napi nehézségeire, érdekes volt látni a kérdés hallatán a gazdák mosolygó arcát, mintha azt kérdeznék, hogy ezt most komolyan kérdelem tőlük.

„Hát az van, megvan a mindennapi nehézség. A későn fekvés, korán kelés, egész nap nagy melegben dolgozni. Egyebet mit tudjak mondani? Egészség legyen, tovább aztán....” (F.H.)

„A napi nehézség nekem az, hogy a gyermekekre ki ügyel, amíg én fejek. Az egyik 3 éves, a másik iskolás. Egy ennyi gazdaságot én egyedül szívesen meg tudok csinálni. Reggel, délben, este. Egy gazdaságot, amiben egy tehén, két disznó és 10 tyúk van, nem nehéz. Én mikor munkába jártam is volt egy tehén, és a disznók is megvoltak. Jó, hát egy órával korábban kell kelni és egy órával később feküdni, de megéri. Nekem megérte. A gyerekek szeretik a tejet. Feldolgozzuk tehéntúrónak, sütit készítenk. Mi szinte napi renden, hogy sütkérezünk.” (G.Cs.)

„Hát napi nehézség az elég van, főleg a nagy meleg. A meleggel van a gond s a másik, hogy nincs annyi gép, amennyi kellene nekem is. Még kellene présgép, szénaprés, hogy könnyebbítsen a munkán - az sok munkát igényel. Szénát felrakni a szekerre. Még egy felfújó is jó lenne, de akinek van ladewagenje, annak nem kell ez a felfújó. Ladewagen nincsen nekem, csak a kézi, azért nehéz.” (E.K.)

Az interjúk végén rákérdeztünk arra, hogy a családon belül ki fogja folytatni a gazdálkodást. Elmondható, hogy egyik megkérdeztem sem tudta azt mondani teljes meggyőződéssel, hogy az ő gyermeke folytatni fogja a gazdálkodást. Még az a gazda sem, akinek a gyereke nevére van letéve fiatal gazdálkodók számára kiírt pályázat. Legtöbb megkérdezettnek még kicsi gyermekei vannak, főleg ezért bizonytalan a gazdaság jövője is.

„Hát a mai fiatalság hol szeret dolgozni? Ők így szeretik az állatokat, de szerintem azt sem tudják, hogy mivel jár, mert nincsenek oda téve.” (G.Cs. interjúalany)

Következtetés

A kutatott településen a mezőgazdasági és állattartási tevékenység hatékonysága még az országos átlaghoz képest is rossz (országosan az EU27 átlagának mindössze 11%-a). (Sapientia Alapítvány, Csák L., 2006: 4)

Magas azon gazdák száma, akik főfoglalkozásként állattenyésztők, vagy mezőgazdászok. Azonban ezen személyek hivatalosan csak abban az esetben főfoglalkozású mezőgazdászok, amennyiben egy mezőgazdasági pályázat következményeként vállalkozást kell bejegyezzenek.

A megkérdezett gazdák és gazdasszonyok iskolai végzettsége alacsony, viszont magas a felnőttképzésben való részvétel aránya, függetlenül annak területétől.

Elmondható, hogy a megkérdezett gazdáknál a gépállomány tekintetében magas a traktorok aránya. Kevesen jegyezték azt, hogy új traktorral rendelkeznek, inkább használt, de jó állapotban lévő traktorállomány a gyakori. A pályázatok célja legtöbb esetben a gépállomány bővítése, ami nagy meggyőződéssel a gazdák munkáját segítené.

Elmondható, hogy legtöbb esetben pályáznak a megkérdezettek, amennyiben megvan hozzá a megfelelő pontszámot biztosító terület- és állatállomány. Aki határozottan nem pályázik, az fél a következményektől, nem érzi biztonságosnak.

Általános azon hozzáállás, miszerint azért íratnak mezőgazdasági pályázatot, nehogy lemaradjanak egy bizonyos összeg lehívásának a lehetőségétől, mintsem céltudatosan forduljanak a pályázati rendszerhez. A pályázatokról legtöbbet egy közeli ismerőstől tudnak, akinek szintén van leadott pályázata. Az a tény, hogy az ismerősnek van pályázata, motiváló tényezőként hat. Legtöbben anyagi biztonságot látnak a pályázatokban, ami nem utolsó sorban segíti az individualizálódást is, hiszen nem lesznek a gazdák egymás segítségére vagy gépállományára utalva. Ezen tényeket támasztja alá a kalákának az eltűnése is, melynek kapcsán az emberek egyre inkább csak olyan helyekre mennek, ahol fizetséget is kapnak az elvégzett munka fejében.

A kutatás során korvonalazódott azon szemlélet, melyet egy interjúalany is megfogalmazott. Nevezetesen, hogy egyre inkább szükségszerűbb a térségben a mezőgazdaság diverzifikálása. Hosszú távon nem lesz fenntartható, hogy minden gazdának lesz felújított gépállománya és képzett humán erőforrása. Törekedni kellene arra, hogy egy gazdaszövetkezetbe tömörülve a gazdák egymás munkáját kiegészítve, munkafázisokra osztva dolgozzanak. Ezen elképzelés megvalósítható lenne akár egy klaszter szintjén is.

Hivatkozások

Csák L., MeRSA., Becskeházi A., CDC Consulting: *G10 térség LEADER stratégiája* (2011).

Echipa Secretariatului Tehnic Permanent Centru - STP (2011): *“Studiu privind evoluția forței de muncă pe piața muncii în Regiunea Centru”*. Regiunea Centru.

Rusu M. (coordonator), Simion G., Dărășteanu G. (2006) - Institutul European din România – Studii de strategie și politici: *Identificarea Zonelor Defavorizate Din Spațiul Rural și Sprojinirea Lor După Aderarea României La Uniunea Europeană*. București.

Madaras Szilárd (2006): *A Gyergyói kistérség helyzetelemzése*. Közgazdász Fórum.

Nemzeti Statisztikai Hivatal, Tempo-online, 2005.

Planul National Dezvoltare Rurală 2007-2013 (PNDR), Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, București.

Sapientia Alapítvány – Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszeredai Munkapont Társadalomtudományi Tanszék, **Fejlesztési Munkacsoport**. Munkacsoport-vezető és témafelelős: Csák László; MSc, MA *Gyergyói Medence Integrált Vidék Stratégiája 2007-2013* (GyMIVS) (2006), Csíkszereda.

Vincze M., Mezei E. (2012): A romániai megyék klaszterei a közös agrárpolitikai támogatások függvényében. SAPIENTIA – ERDÉLYI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM, CSÍKSZEREDA. Előadás. KAB Alkalmazott Társadalomtudományi Szakbizottság, „*Innováció az átalakuló társadalomban*” témakör.